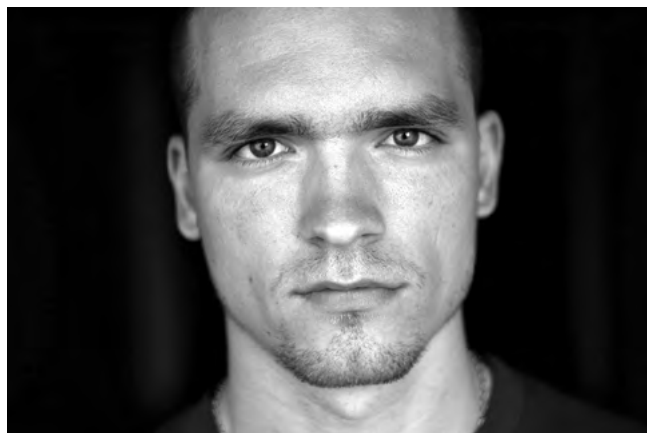

журналістом-розслідувачем, що готував матеріал про підпали. Цей непрофесійний актор цілком вдало вписався в акторський ансамбль, куди увійшли Римма Зюбіна, Жанна Озірна і вже згадуваний Василь Кухарський; біографія Дмитра чималою мірою лягла в основу історії протагоніста. Сьогодні Дмитро Багненко продовжує відстоювати інтереси українського суспільства в ЗСУ – і фільмовий Юра, на його думку, опиниться там же. Такий він, шлях українського ідеаліста...

Побутує думка, що фільмувати внутрішні наші негаразди і, тим більше, показувати їх за кордоном – «не на часі». З цим важко погодитись. Особливо зараз, під час війни,

коли шляхи протесту обмежені. Лишаються свобода слова, думки і митецького вислову. Розголос працює; так було до війни, так лишається зараз, і саме цим українське суспільство доводить свою демократичність. Зрештою, показані у фільмі проблеми є свого роду «хворобою росту»... важливо лише, щоб суспільство саме захотіло вирости. Тому нам так потрібні якісні, талановито відзняті сатиричні стрічки. Такі, як «Редакція». Щоб суспільство глянуло на себе збоку, жажнулося – і захотіло виправитися. Інакше нас очікує те, що бачимо у фіналі стрічки: після всієї боротьби і випробувань... не змінилося нічого. Чи потрібно це нам? Відповідь очевидна.

Мар'ян Бушан: «Мені подобається, коли герой зрозумілий...»

Мар'ян Бушан (н. 28 червня 1983, Івано-Франківськ) – український кінорежисер, сценарист. По завершенню коледжу у 2002-му році, вступив за фахом «програмування» в Івано-Франківський університет нафти і газу. Водночас почав відвідувати народну аматорську кіностудію «Верховина» під керівництвом Юліана Яковини, який підтримував у творчому становленні. З 2005 по 2011 рік навчався у Київському національному університеті ім. І. Карпенка-Карого, спеціальність: режисура художнього фільму. Здобув дипломи бакалавра та спеціаліста. Майстер Борис Савченко дав потужний поштовх до професійного становлення, навчив мислити кінематографічно та самовимовливо. 2011 року навчався в польській кіношколі ім. Анджея Вайди (Варшава), майстерня Войцеха Марчевського. З 2011 по 2020 працював режисером документальних проєктів на телеканалі «Україна» (департамент «Футбол»). З 2020 року проживає з сім'єю у Австрії.

Нечасто американські видання тішать своєю увагою українські фільми. А на фільм «Снайпер. Білий ворон» відгукнулися дві авторитетні газети, про які дізналися завдяки продюсеру. *Los Angeles Times* наголосила на актуальності та значущості фільму Мар'яна Бушана. «Як і багато інших фільмів про самотніх стрільців, "Снайпер. Білий ворон" побудований на напруженому протистоянні, яке для нашого героя є лише незначною частиною відновлення справедливості. Настільки мирний початок історії та її розвиток, зосереджений на відданості помсти, – це контраст, який важко осягнути. Зрештою, як і імперіалістичну війну». *New York Times* відзначила майстерність режисера у поєднанні жанрів. «Бушан використовує різні стилі, виявляючи неочікувану схильність до динамічної дії, попри більш стримані перші півгодини фільму. Він порадує кожного, хто шукає насичений воєнний екшн, проте режисер не дає стрілянни розпочатися, поки кожен не зрозуміє, що лежить на терезах». Фахові оцінки дають надію, що нові творчі задуми Мар'яна Бушана знайдуть в Україні підтримку.

Запитувала Лариса Брюховецька

– *Неважко помітити закономірність в сучасному українському кіно: чим більша самовимовливість кінорежисера, тим менше в нього фільмів. Приклад – Олесь Санін. Ви свій повнометражний дебют випустили у 39-річному віці. Це при тому, що з 2017 року держава фінансувала кіно, й виходило чимало фільмів молодих. Очевидно, крім самовимовливості, були й інші причини?*

– Режисер завжди шукає цікавий сценарій, і коли не знаходить, починає писати власний. Цей процес забирає багато часу, потребує власного дослідження, терпіння та високих особистих критеріїв якості. Але доводиться цим займатися у вільний від основної роботи час. На жаль, професія кінорежисер – це тимчасова зайнятість, ти працюєш і заробляєш рівно стільки часу, скільки триває проєкт, і щоб забезпечувати сім'ю, ти мусиш знайти собі менш-більш постійний заробіток. Хтось знімає кліпи, хтось рекламу, інший живе на грантах від різних кінофондів, а когось навіть забезпечують батьки. Для себе я обрав варіант постій-

ної роботи, і в період, коли наш кінематограф був у занепаді, я віддав багато років спортивній документалістиці на телебаченні. У 2014 поставив собі за мету зробити фільм про українського добровольця, що стає вправним воїном у війні проти росії. Але не знаходив історії, яку б міг втілити. На той час війну часто називали «снайперською», мене зацікавила ця таємнича та складна професія, я почав досліджувати цю тему і в 2018-му натрапив на інтернет-статтю про Миколу Вороніна, екопацифіста з Горлівки, який став українським снайпером. В той момент чітко і ясно зрозумів, що зможу з цього зробити фільм.

– Через родинні обставини ви останні роки не живете в Україні. Як усе-таки вдалося залучити продюсера Артема Денисова, пройти конкурс, дістати підтримку Держкіно і реалізувати «Снайпера. Білого ворона»?

– З 2020 року я проживаю з сім'єю в Австрії. З Артемом Денисовим ми познайомилися у 2019-му. На той момент були вже «Кіборги» та «Позивний "Бандерас"». Але українські військові фільми не дуже цікавили глядачів, на жаль, більшість тоді не сприймало цю війну як щось особисте, ніби це десь далеко і їх не стосується. Мене обурював цей факт. Продюсери дуже обережно обходили ці теми та не поспішали їх представляти в Держкіно. Тож моє коло пошуків дуже сильно звужилося. Згодом я дізнався про продюсера, який нещодавно завершив фільм про Василя Стуса «Заборонений» і був готовий братися за нову проукраїнську тему. Таким чином розпочалася наша спільна робота з Артемом. Ми зняли тизер для пітчінгу, презентували проект і пройшли відбір. Як нам вдалося? Не знаю, продюсер сам був здивований, що проект набрав велику кількість балів з нікому невідомим режисером. Думаю, ми потрапили на хорошу комісію, тема проукраїнського воєнного кіно їм була цікавою, Артем пообіцяв, що сценарій буде удосконалюватися з голлівудською скрипт-докторкою Ліндою Сегер, яку я дуже поважаю і якій довіряю як професіоналу. Тож комісія побачила потенціал, нашу готовність робити якісне, сучасне кіно, і довірила фінансування.

– Фільм мав прокат у країнах Балтії і в США. У наших ЗМІ друкувалися схвальні відгуки американської періодики. Чи відомо фінансові результати прокату? Адже в цій країні випускають величезний масив власної кінопродукції.

– Мені відомо, що прокатом займався американський дистриб'ютор Well Go USA, але мережа їхніх кінотеатрів була дуже малою. Як я розумію, основною стратегією поширення фільму стали онлайн-платформи, в цьому випадку Amazon Prime. Мені невідомо про фінансові результати ні в Україні, ні за кордоном, цією інформацією володіє тільки продюсер.

– Після прем'єри і прокату в Україні ви висловили претензії до продакшну: «В кінотеатрах, на жаль, показали не "режисерську" версію фільму, а версію "продакшну", тобто обрізану на дев'ять хвилин. Тим часом, видалені чи обрізані сцени були якісними, зі своїм драматургічним значенням для розвитку історії і чітким проукраїнським підтекстом».

– Мене це глибоко обурює, але мій авторський договір обмежує мої права боротися за «режисерську» версію для прокату – це мій сумний юридичний досвід. Також невідомо, чи колись «продакшн» захоче опублікувати «режисерську» версію на онлайн-платформах. Це відкрите питання, на яке я не отримав відповіді. Але час розставитиме усе на свої місця. Знаю, що повна версія фільму мала б потужніший ефект від перегляду.

– Приклади аналогічного свавілля не поодинокі. Як пояснити, чим зумовлено таке втручання в авторську версію у вашому випадку?

– Я можу висловити свої припущення. На мою думку, ті скорочення мали на меті фінансову вигоду. Адже коли обрізають сцену кохання, де видно оголені тіла, – це покращує шанси поширювати фільм на більшу вікову аудиторію у різних країнах. Сцени, де говориться про чисельне вторгнення росії та зображається мішень з карикатурою путіна, в яку стріляють снайпери, – ймовірно, не сподобалася б дистриб'юторам певних країн, тож їх вирізали. Я ще міг би зрозуміти створення спеціальних скорочених версій для країн, де оголені тіла заборонено показувати (наприклад, у Туреччині або інших країнах Азії), але видаляти сцени, які

Кадр із фільму «Снайпер. Білий ворон». Режисер Мар'ян Бушан. Україна, 2022.

дискредитують росію і мають своє драматургічне значення у розвитку історії, безумовно, вважаю втручанням у твір. Хоча після прокату в Україні на двох локальних онлайн-платформах вийшов фільм у режисерській версії, але, на жаль, у всьому світі поширюється тільки скорочена версія. – В Україні не так і багато випускають воєнних драм, адже це жанр, що вимагає неабияких зусиль. Чи хотіли б і надалі працювати в цьому жанрі?

– Цілком комфортно почуваю себе в цьому жанрі. Взагалі, мені імponує жанрове кіно з класичною драматургією та міцною структурою. Мені подобається, коли герой зрозумілий, його цілі є чіткими, а перешкоди складними.

– Які враження викликає у вас українська кінематографічна продукція, що б хотіли відзначити як якісне кіно? Які бачите тенденції?

– Приємно бачити, що нашої аудиторії подобаються українські фільми. Той факт, що анімаційний фільм «Мавка. Лісова пісня» перевершив усі можливі рекорди, – це колосальний успіх і гордість для всіх нас. Це приклад, який заохочує наслідувати. Повномасштабне вторгнення росії в Україну стало сильним поштовхом до суспільної українізації. Саме з відновленням самоідентифікації великої частини українців ми почали цінувати своє, українське: свою мову, свою історію, свою культуру. І, до речі, не тільки українці... завдяки фільмам художнім, документальним та анімаційним – про Україну частіше говорять за кордоном, позитивно відгукуються, а, отже, це працює на наш імідж. Кінематограф – це потужний інструмент поширення культури та наша візитівка на світовій арені. Кінематографістів потрібно підтримувати, створювати їм хороші умови праці. Після завершення війни буде дуже багато історій, про які варто розповісти світу. Виробництво не має призупинятися, професіонали повинні залишатись у кіноіндустрії і не втрачати «форму». Це мало б стати однією з пріоритетних та прогресивних національних програм, що стимулюватимуться державою. Україна має велику кількість талантів, різноманітність архітектури та чудовий і різноманітний природний ландшафт. У нас багато кінофахівців та акторів, які здатні конкурувати не тільки з європейськими, а й з американськими митцями. Ми справді маємо всі можливості бути однією з найуспішніших кінематографічних країн. Питання лиш у тому, що нам потрібно зробити, щоб такою країною стати.

– Над чим маєте намір працювати далі?

– На цей момент працюю над сценарієм до наступного фільму, отримав згоду на екранізацію від прототипа – Ярослава Мельника. Це історія про героя України, українського командира зенітної батареї «Бук-М1», який був одним з перших, хто дав бій російській авіації та крилатим ракетам в перші дні повномасштабного вторгнення. Вів нерівний бій з ворогом і завдав йому величезних втрат. У найскладніший момент зміг героїчно врятувати власний екіпаж та відновити бойову машину в польових умовах. Це дійсно дуже кінематографічна історія, для реалізації якої я в пошуках продюсера, який це подумає, ймовірно в копродукції зі США, бо виробництво дороговартісне.

24 лютого 2024

Олександр Рябокрис: портрети борців за свободу України

Лариса Іванишина

Режисер-документаліст Олександр Рябокрис.
Фото Наталі Міняйло.

Олександр Рябокрис (н. 1952, Покровськ на Донеччині) – український режисер-документаліст, з 1994 до 2019 – співробітник редакції документальних фільмів у Національній телекомпанії України. Народився в сім'ї маркшейдера та бухгалтерки. Закінчив факультет АСУ Донецької політехніки, фах інженер-електронник, а через десять років – Санкт-Петербурзький державний університет кіно і телебачення за фахом телережисер. Серед найважливіших робіт фільми: «Сандармох», «Українці на Колимі», «Голгофа академіка Кравчука», «Людина волі» (про Михайла Сороку), «Війна Мирослава Симчича», «Вільне козацтво» (про визвольні змагання 1918–1922 рр. в Холодному Яру), «Сергій Корольов», «Відкриття неба» (про розвиток авіації в Україні), «Велика гра» (присвячений 100-річчю скаутського руху «Пласт»), «Григорій Тютюнник. Доля», «Кенгір. 40 днів свободи».

«Для таких національних груп, як українці, де політичні, релігійні та культурні лідери залишаються критично важливими для виживання групи, особливо для збереження єдності та суспільних зв'язків, що об'єднують націю, їхнє знищення може бути дуже важким свідченням геноциду». Вейн Джордаш, королівський адвокат, керуючий партнер Global Rights Compliance.

Олександра Рябокриса можна назвати екранним літописцем, і це виправдано: досить глянути на статтю у Вікіпедії й побачити, скільки документальних фільмів на його рахунок, знятих з 2002 по 2019 роки. Всі ці роки тема істо-